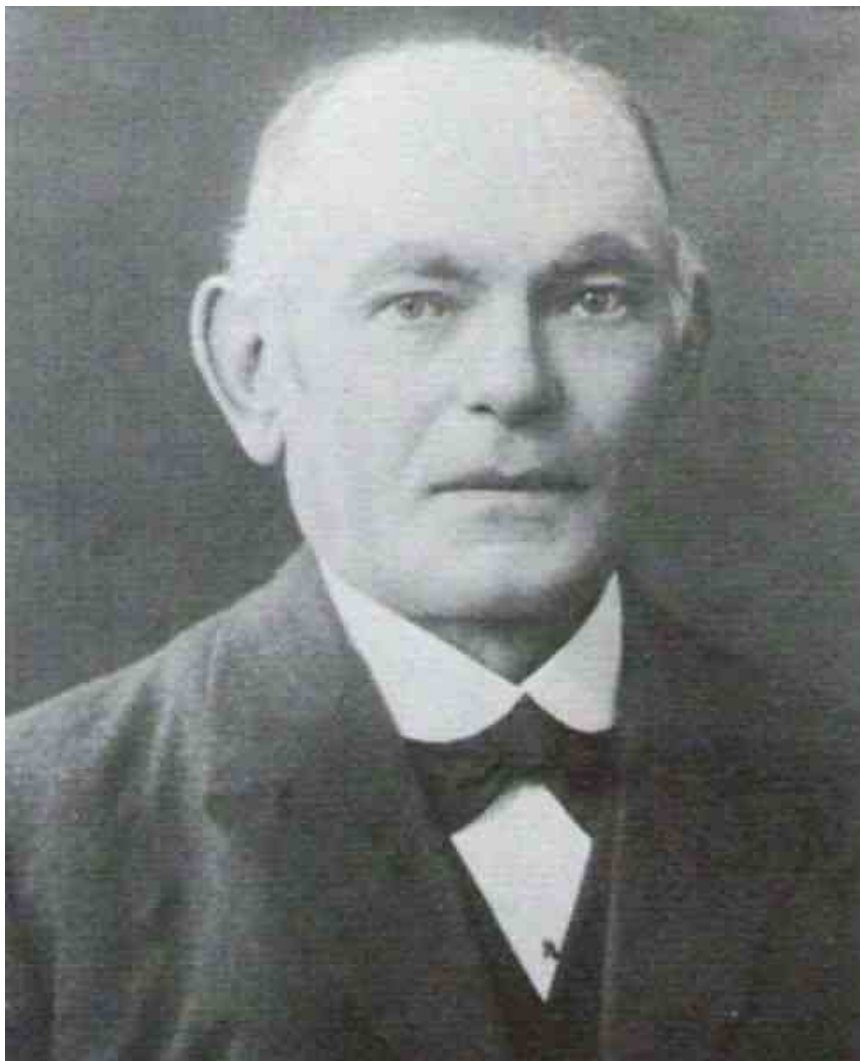
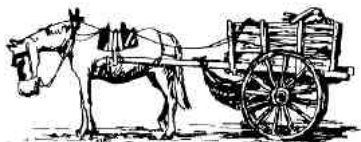


De Rosdoek



De Rosdoek 135 · September 2010

Heemkundige Studiekring “De Acht Zaligheden”

De boeken die besproken worden in
de boekenplank zijn verkrijgbaar bij

De Boekenlegger

Ook voor uw buitenlandse bestellingen bent u
bij ons van harte welkom

Nieuwstraat 28A 5521 CC Eersel
Tel.: 0497-512551 Fax.: 0497-513179
www.de-boekenlegger.nl info@de-boekenlegger.nl



Zorgcentrum Merefelt

*Voor al uw thuiszorg en
hulp in de huishouding,
bel Zorgcentrum Merefelt !*

*Zorgcentrum Merefelt maakt deel uit van de
Regionale Stichting Zorgcentra de Kempen
Bezoekadres: Parklaan 2, 5504 GB Veldhoven
Mooier Merefelt rekeningnummer Rabobank West*

*www.rszk.nl
Tel.: 040-253 50 40
1345 79 445.*

Afb. voorblad: Johannes van den Boom, burgemeester van Eersel
van 1899-1923

De Rosdoek 135

September 2010

Meten bij de veldartillerie

Martien van Zoeren 4

Touwtrekken om kerk en toren

Piet Frints 16

Van de boekenplank

Kees Cornelissen 28



De Rosdoek is een uitgave van
Heemkundige Studiekring "De Acht Zaligheden".
Verschijnt 4 x per jaar. Volgende nummer in december 2010.
ISSN 1384-086X

Redactie:

H. Backbier, Vessem, 0497 - 591451

K. Cornelissen, Eersel, 0497 - 512208

H. Grielen, Eersel, 0497 - 512897

A. Kockx, Veldhoven, 040 - 2531596

P. Vermeulen, Veldhoven, 040 - 2531817

E-mailadres redactie: p.vermeulen40@upcmail.nl

Secretaris: P. Hooijmaijers, 0497 - 515144, E-mail: p.hooijmaijers@planet.nl

Website: www.hskdeachtzaligheden.nl

METEN BIJ DE VELDARTILLERIE

Deel 1 (Deel 2 verschijnt in de volgende Rosdoek)

In het jaar 1958 werd ik opgeroepen om mijn militaire dienstplicht bij de veldartillerie te vervullen. Bij mijn werkzaamheden voor de batterij-terreinmeetdienst, afgekort TMD, maakte ik kennis met een meetinstrument, dat het kompasrichttoestel of afgekort KRT genoemd werd. Het KRT werd gebruikt voor de richtingsmeting, die tezamen met de lengtemeting gegevens aan moest dragen om de precieze plaats van de vuurmonden in coördinaten te kunnen berekenen.



Militair embleem van de veldartillerie.

De vuurmonden waren vier houwitser van het kaliber 155 mm (inwendige loopdiameter), die in zigzagvorm stonden opgesteld. Na de meting werd vanaf het berekende nulpunt, dit was een rood/witte baak vlak achter de houwitser, de hoofdrichting naar het doel aangegeven. Dit is wat genoemd wordt ‘de kaarthoek’, hiermee waren de richters in staat hun vuurmonden m.b.v. opzetrictkijkers in stelling te brengen.

We zijn nu een halve eeuw verder en wat mij nog rest zijn een paar spelden en een goede herinnering aan het KRT. Kort geleden kon ik een modernere versie van het toestel aanschaffen, waarmee ik u, in het ruimer verband van geschut en instrumenten, wil laten kennis maken.

Korte geschiedenis van de vuurmond

“Die heeft het buskruit ook niet uitgevonden”, wordt wel gezegd als iemand niet al te slim overkomt. Dit houdt in dat de uitvinder van het

buskruit kennelijk wel slim was. Wie dit was is echter niet bekend. Zonder deze uitvinding waren er in de 13e eeuw geen vuurwapens ontstaan. Rond het midden van deze eeuw werd het recept van het kruit omschreven als een poedermengsel van zwavel, houtskool en salpeter. Toen de middeleeuwse wapensmeden eenmaal kennis maakten met het explosief materiaal, duurde het niet lang of er werden hand- en haakbussen gesmeed met een lengte van 35 cm. en langer. Deze bussen, waaraan de naam buskruit ontleend was, bestonden uit een ijzeren buis met aan de gesloten achterzijde een verlengstuk van hout of ijzer om vast te houden en te richten. Boven in de buis aan de achterzijde bevond zich het zogenaamde zundgat, waardoor de kruitlading met een lont werd aangestoken. Met de handbus werden ijzeren en later loden kogels verschoten. De haakbus was groter en van een steunhaak voorzien om b.v. tegen de buitenkant van een vestingmuur geplaatst te worden, waardoor de terugslag werd opgevangen. Al tijdens deze ontwikkeling vatte het idee post om de bus in een veel groter formaat te vervaardigen. Dit resulteerde in de productie van donderbussen en bombardes, de middeleeuwse benaming voor verschillende soorten kanonnen, later ook wel vuurmonden genoemd. In 1313 werd een kanon voor het eerst in de archieven genoemd en tegen 1400 werden in heel Europa kanonnen van ijzer en brons geproduceerd.¹



De kanonsloop met de bijnaam “Dulle Griet”, zoals die staat opgesteld in de Belgische stad Gent.

¹ Roger Crowley, *Constantinopel 1453*, p.115, Amsterdam 2005

Ze werden gegoten of gesmeed en konden stenen en later ijzeren kogels afvuren. Het doel was de muren van een belegerde stad of vesting in puin te schieten. De inwendige diameter van de mond was kleiner dan die aan de achterzijde, omdat men bij een gelijke diameter het risico liep, dat de kogel tijdens het laden in de loop vast zou komen te zitten en hoe krijg je hem er dan weer uit. Kortom de uitvoering was nogal lomp en de werking zeer onnauwkeurig; met een beetje pech bleef de kogel in de mond klem zitten tijdens het schieten en knalde het hele kanon uit elkaar. Als je maar dicht genoeg bij de muur kon komen, had je de meeste kans op succes, maar ook meer kans door de verdediging geraakt te worden. In de praktijk werd ongeveer 700 m. afstand van de muur of wal aangehouden. De grootste vuurmonden hadden rond 1430 een bereik van ca.1500 m, waarbij de kogel het gewicht van 300 kg. benaderde. Het opstellen en richten van de vuurmonden nam veel tijd in beslag, want na ieder schot was de opstelling door de terugslag totaal verstoord. Het geschut kon wel 2 tot 5 m. achteruit komen en de houten onderbouw moest helemaal hersteld worden. Per dag konden ongeveer 7 schoten worden gelost. Bij een misser ontstond ergernis en was men de kogel kwijt. In het donker probeerde men de verschoten kogels weer terug te halen om ze opnieuw te gebruiken.



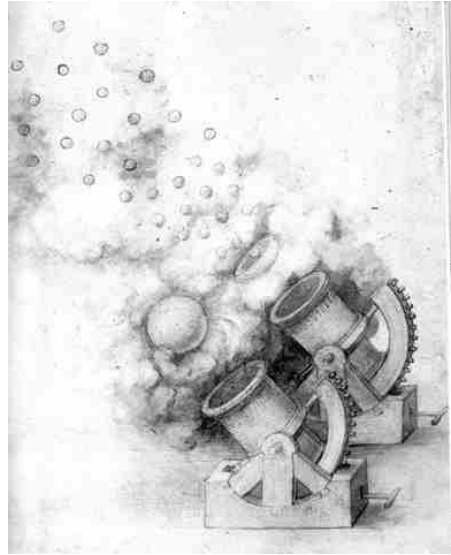
Ook de oorlogsvloot werd in de 14e eeuw met vuurmonden uitgerust. In 1453 had sultan Mehmed II van het Osmaanse Rijk bronzen kanonnen laten gieten waaronder een superkanon met een lengte van 8 meter en een inwendige diameter van 75 cm. Hiermee kon hij stenen kogels afvuren met een gewicht van een halve ton.

Sultan Mehmed II, de veroveraar van Constantinopel.

Deze bombarde werd ingezet om de muren van Constantinopel aan flarden te schieten, waarmee niet alleen het einde van het heersende bewind van deze stad werd ingezet maar ook het einde van de middeleeuwen onder kanongebulder een feit werd.

Het richten was afhankelijk van de ervaring van de kanonnier. Bij de verdedigers stonden ook bombardes opgesteld, doch ze waren in het nadeel omdat hun doel, het oorlogstuig van de aanvallers, moeilijker te treffen was. Leonardo da Vinci dacht rond 1500 met zijn ontwerp van een mortier, geladen met een kartetsbom, de oplossing voor dit probleem gevonden te hebben.

Het ontwerp van da Vinci.



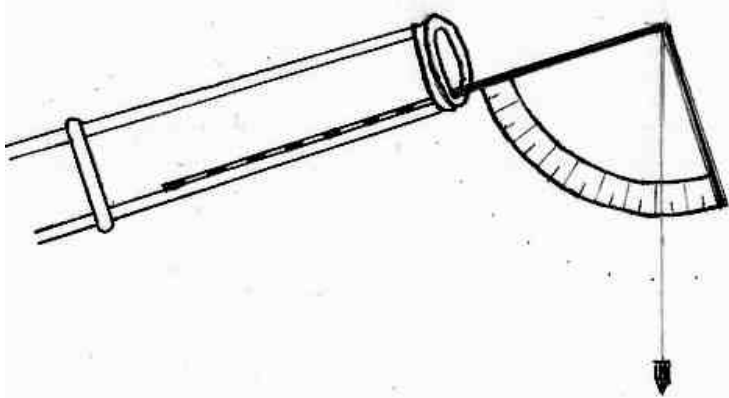
Geleidelijkaan ontstonden er twee soorten geschut nl. vlakbaan- en krombaangeschut. De eerste soort werden kanonnen genoemd en tot de tweede soort behoorden de houwitsers en mortieren. De afgelegde boog van het afgeschoten projectiel was bepalend voor de soort en de inzetbaarheid van het geschut, zoals Da Vinci laat zien.

De eerste metingen

Een vuurmond had twee instellingen nodig, één voor de richting en één voor de elevatie, die stond voor de juiste afstand om het doel te treffen. Het grootste bereik had men volgens de regels van de ballistiek bij een elevatie van 45° .

Binnen het gebied van Venetië woonde de uit Brescia afkomstige geleerde Niccolò Fontana Tartaglia. Deze kreeg in 1537 opdracht van de militaire staf van Venetië om de loop van kogelbanen te

bestuderen. Hij publiceerde als eerste vuurleidingstabellen², welke gegevens bevatten voor de instellingen van het geschut en de hoeveelheid kruit in combinatie met de lading om de gewenste schootsafstand en richting te realiseren. Rond het jaar 1545 ontwikkelde hij een eerste instrument, het kanonnierskwadrant, waarvan het principe nog steeds wordt toegepast. Dit kwadrant bestond uit een kwart cirkel, verdeeld in graden, waarvan één zijde was verlengd. Dit verlengstuk werd in de loop van de vuurmond gehangen. Aan het middelpunt van de cirkel was een koordje bevestigd met een schietlood. Door het koordje op de graden af te lezen kende men de elevatiehoek en kon deze bijgesteld worden door de helling van de loop te wijzigen.



Het “kwadrant”ontwerp volgens Niccolò Fontana Tartaglia.

Voor de richting naar het doel kon men hetzelfde schietlood gebruiken om de richting van de as van de loop met het zichtbare doel te laten samenvallen, als men precies achter het geschut stond. Om de mond goed te markeren zette men een krijtstreep op de bovenkant bij de monding boven de as van de loop.

² www.nps.gov/history. *Artillery through the Ages*. Sept. 2003.

Vuurleidingstabellen bevatten gegevens voor de instellingen van het geschut en de hoeveelheid kruit in combinatie met de lading om de gewenste schootsafstand en richting te realiseren.

Veranderingen aan de vuurmonden na 1600

De hand- en haakbussen had men al in de 14e eeuw van een vizier voorzien. Bij het vlakbaangeschut werd pas na 1610 een keep en korrel aangebracht om de richting zichtbaar te maken en het taps toelopen van de vuurmond te compenseren. Bij het krombaangeschut had dit weinig zin, omdat bij een beetje elevatie het doel door het vizier al niet meer te zien was. Ondertussen was het geschut op een affuit, = een onderstel, geplaatst en van wielen voorzien.

Rond 1750 maakte de voortschrijdende techniek van het gieten het mogelijk een gelijke diameter voor de hele loop te vervaardigen. Eveneens konden de granaten nu in een goed passende cilindervorm worden gegoten, waardoor een betere afdichting bij het laden werd verkregen en de aanvangssnelheid van de afgevuurde granaat aanzienlijk werd verhoogd.

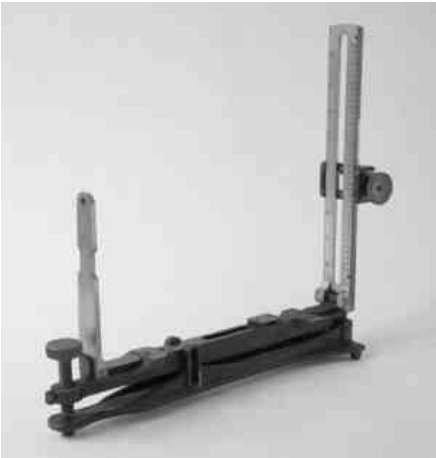
De Engelse artillerie-officier generaal-majoor Henri Schrapnel (1761- 1842) had tegen het eind van de 17e eeuw het idee van Da Vinci nog eens afgestoft en bedacht dat bij de cilindervormige granaten de toepassing van kartets goed te realiseren was. Hij ontwierp een holle blikken bus gevuld met ijzerafval en musketkogels, (de musket was de opvolger van de haakbus en met een kolf aangepast), voegde daar een kruitlading bij met een ontstekingslont. Dit geheel kon met de vuurmond worden afgeschoten. Bij het afvuren begon de lont te branden en boven het doel aangekomen diende de bus te ontploffen en z'n gloeiende lading te verspreiden.³ Bij de Slag bij Waterloo in 1815 werd dit wapen ingezet tegen het Franse leger van Napoleon⁴ en was zo vernietigend, dat het nog steeds in de vorm van de brisantgranaat bij de krijgsmachten in gebruik is. Als het een horrorfilm was zou men zeggen: "Wegens succes geprolongerd."

³ <http://nl.wikipedia.org>

⁴ Drs.B.Schoenmakers & drs. J.P.C.M.van Hoof, *200 jaar Rijdende Artillerie 1793-1993*,p.27. Den Haag 1993

Na 1850 bracht men in de binnenwand van de loop een spiraalvormige gleuf aan. Hierdoor kreeg de afgevuurde granaat een rotatie, waardoor het projectiel een strakkere baan met grotere nauwkeurigheid kon volgen. Het werd nu zinvol de richtapparatuur ook te verbeteren.

Instrumenten na 1800

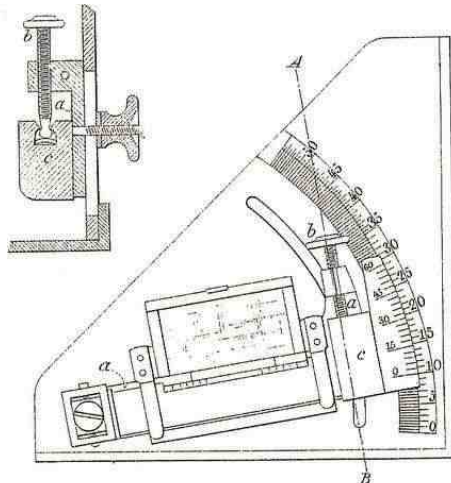


Het opzetvizier van Rolls Royce.

Op de voet van de vizier is een waterpas gemonteerd. In de linker strip is een kijkgaatje gemaakt, bij de rechter een richtspleet. Rechts van de spleet staat een gradenverdeling terwijl links een tangensverdeling is aangebracht. Deze geeft de verhouding weer tussen het hoogteverschil en de afstand tussen geschut en doel

In het begin van de 19e eeuw werden opzetvizieren gebruikt, die 50 jaar later voorzien waren van een graden- en of tangensschaal.

Deze schalen vond men ook terug op de kwadranten, die niet meer in de loop hingen, maar op speciaal aangebrachte vlakken evenwijdig aan de as werden geplaatst. Er werden ook wel koperen kwadrantpuntjes in de voet van de vuurmond gegoten met hetzelfde oogmerk.



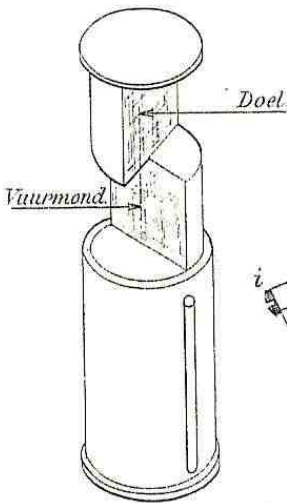
Kwadrant.

De ontwikkeling van scheepsgeschut had deze aanpassingen van het kwadrant beïnvloed evenals het aanbrenge van de lading en het kruit via een afsluitbare opening aan de voet van de loop, de zogenaamde achterlader. Het was nu niet meer noodzakelijk om het hele kanon voor het laden naar binnen te halen en de kwadrantmeting kon binnenboords bepaald worden.

Nieuwe veranderingen eind 19e eeuw

Bij de artillerie kwamen deze achterladers omstreeks 1875 in gebruik. Een tiental jaren later werden de vuurmonden opnieuw verbeterd. Nu had dit betrekking op het opvangen van de terugslag door een hydraulisch systeem en het aanzienlijk vergroten van het bereik o.a. door het gebruik van explosiever kruit en een langere loop.⁵ Dit gold met name voor het vlakbaangeschut waar de minimumverhouding tussen de diameter en de lengte van de loop 1:15 diende te zijn. Door de veldartillerie kon het doel nu op grotere afstand bestookt worden buiten het zicht van de kanonnières mits men

de juiste richting wist. Dit hield in dat men geschikt kaartmateriaal moest hebben en instrumenten om de eigen plaats en de plaats van het doel te bepalen.



De richtspiegel.

Wanneer men schoot op een doel in het zicht, noemde men dit direct vuur; was het doel buiten het zicht, dan was er sprake van indirect vuur. Bij indirect vuur moest

⁵ Het in 1897 ontwikkelde Franse 75 mm. veldkanon had een bereik van 6900m. en de Parijse 21 cm. kanonnen van Krupp konden 80 km. halen in 1918. Uit Ian Westwell, *De Eerste Wereldoorlog dag na dag bekeken*. p.28,159. Brussel 2003.

vooraf gemeten worden om de plaats van het geschut en de plaats van het doel te bepalen en kwamen de terreinmeters resp. de waarnemers in actie. Zoals vermeld in de inleiding moesten de richters van het geschut de afstand tot en de richting naar het doel kennen en het hoogteverschil in het terrein tussen hun opstelling en het doel. Door hoek- en lengtemeting en daarna berekening van met de kaart overeenstemmende coördinaten kon aan de eerste twee vraagpunten worden voldaan. Het hoogteverschil werd in de meeste gevallen rechtstreeks aan de kaart ontleend.

Instrumenten rond 1900

Voor de Eerste Wereldoorlog gebeurde het meten t.b.v. het geschut meestal door een officier met eenvoudige instrumenten. De afstanden werden afgemeten of indien noodzakelijk met de meetketting of meetband gemeten. Voor het aangeven van de richting was in 1911 de richtspiegel het instrument⁶ (zie figuur op voorgaande blz.). Deze richtspiegel bestond uit twee haaks boven elkaar geplaatste spiegeltjes. Door al

lopend en in de spiegels kijkend het beeld van het doel in de ene spiegel en het beeld van het geschut in de andere spiegel precies boven of onder elkaar te brengen, kon men zichzelf in de verbindinglijn van geschut en doel

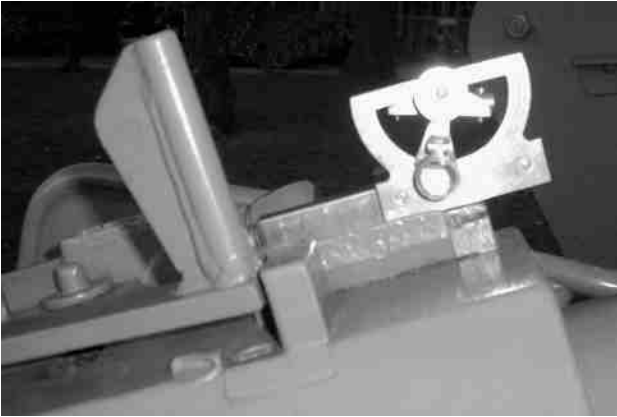


manoeuvreren om daar *Kompas.* een richtpunt neer te zetten.

Als het geschut bijvoorbeeld achter een heuvel buiten het zicht van de vijand stond opgesteld, dan kon men op de heuvel dit richtpunt plaatsen. Verder had men de beschikking over een kompas, een

⁶ *Beknopte handleiding tot de kennis der Artillerie 1911.* Afkomstig van Nederlands Artillerie Museum, 't Harde

zakwaterpas, een doossextant en een veldkijker, waarin een optisch richtkruis (ook wel kruisdraden genoemd) met hoekstreepjes was aangebracht.



Een Abney zakwaterpas zoals dat is gebruikt bij het kanon dat staat opgesteld op de Brink in Oerle.

Ten gevolge van de eerste wereldoorlog had er op militair gebied een grote ontwikkeling plaatsgevonden. Zo waren er in 1921 bij de veldartillerie 5 verschillende soorten richttoestellen met statief bijgekomen.⁷

De artillerie na de eerste wereldoorlog

Na deze periode werd er op defensie zwaar bezuinigd en kwam men halverwege de dertiger jaren met schrik tot de ontdekking, dat men bij de krijgsmacht met totaal verouderd materiaal was uitgerust, terwijl er een reële oorlogsdreiging begon te ontstaan. De kanonnen waren van Duits fabrikaat en zo ook de instrumenten. Carl Zeiss Jena en de sinds 1920 in Venlo gevestigde instrumentenfabriek Nedinsco, die nauwe contacten had met Zeiss, waren de hoofdleveranciers op dit gebied.⁸ Koortsachtig probeerde Nederland de krijgsmacht weer op orde te brengen; overal werd legermateriaal besteld, vooral in

⁷ *Beknopte handleiding tot de kennis der Artillerie 1921.* Afkomstig van Nederlands Artillerie Museum, 't Harde

⁸ Harry P.M. Clerx, *Wat produceerde Nedinsco in het verleden.* P. 5 t/m 11. Venlo 2007

Duitsland en zelfs in het Italië van Mussolini. De meeste naties hadden hun oorlogsindustrie op volle kracht draaien om in de eigen behoefte te voorzien, zodat ons land zichzelf moest zien te redden. Er waren echter toch nog uitzonderingen, want in februari 1940 leverde de Krupp fabrieken 20 lichte houwitser zonder munitie af van de bestelde 120 en er passeerden op 30 april 5 vrachtwagens met 11 Italiaanse vuurmonden de grens tussen Italië en Frankrijk om hier op 14 mei uitgeladen te worden, terwijl de oorlog reeds was uitgebroken. Vermoedelijk gebeurde dit om de strategen hier het idee te geven, dat we wel neutraal zouden blijven. De vuurmonden werden gezien de omstandigheden niet meer ingezet en na de capitulatie samen met de rest van het wapenarsenaal door de Duitsers geconfisqueerd.⁹



Een wachtmeester, stukcommandant stelt het kwadrant in. De vuurmond is de 105 mm houwitser.

De bewapeningsproblemen van Nederland waren nog gering vergeleken met die van het Verenigd Koninkrijk. Het land leed nog onder de economische malaise van na de Eerste Wereldoorlog en was financieel niet in staat een adequaat leger op te bouwen. Door de steeds toenemende oorlogsdreiging bood de USA de helpende hand en werden er massaal wapens naar Engeland verscheept. De bij de

⁹ www.grebbeberg.nl. A.M.A.Goosens, *Het Staatsbedrijf der Artillerie Inrichtingen*. P. 24, 26. dec. 2007

vuurwapens behorende Amerikaanse meetinstrumenten hadden een militaire randverdeling van duizendsten (de verklaring volgt later), waar het Engelse systeem van graden niet op ingericht was. De fabricage van kwadranten en vizieren met gradenverdeling werd alsnog in Engeland zelf ter hand genomen. Zo is het mogelijk, dat op een kwadrant met Engels kenmerk een datum van de vervaardiging staat vermeld van rond 1940 en dat het behoort bij een Amerikaans vuurwapen van rond de Eerste Wereldoorlog.

Invoering van het krt op batterijniveau

In 1937 werd een herschikking van het instrumentarium bij de veldartillerie doorgevoerd. Zo werden alle batterij TMD's volgens voorschrift standaard uitgerust met een batterijkijker en twee kompasrichttoestellen en werden ze niet meer alleen door officieren gebruikt.¹⁰ Met deze richtingsmeters gingen de batterijen de tweede wereldoorlog in. We vinden in het archief van de Commissie tot Afwikkeling van Defensiecontracten (1948) een map, die betrekking heeft op 100 voor de oorlog bestelde kompasrichttoestellen bij de instrumentenfabriek van De Koningh in Arnhem. Deze bestelling werd door de oorlogsomstandigheden nooit geleverd.¹¹ Eveneens had Defensie in 1937 een afspraak met de Landbouw Hogeschool te Wageningen gemaakt om bij mobilisatie een deel van haar instrumentarium beschikbaar te stellen. Het blijft dan ook de vraag of men bij de veldartillerie voldoende meetinstrumenten had, toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak.

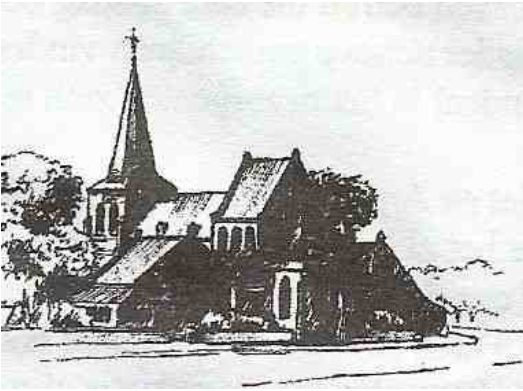
Martien van Zoeren

¹⁰ www.grebbeberg.nl. *Artillerie GB N*. P. 38 aug. 2006

¹¹ www.nationaalarchief.nl

Touwtrekken om kerk en toren

Met de vrede van Munster (1648) werden de katholieken hun kerkelijke eigendommen ontnomen en overgedragen aan de gereformeerden. Bijna 150 jaren zou deze situatie voortduren. Met de komst van Napoleon werd een eind gemaakt aan deze situatie en werden de kerken weer toegewezen aan de religie met het grootst aantal gelovigen. Dat ging in Eersel echter niet zonder slag of stoot. Het duurde bijna 5 jaar vooraleer de pastoor zijn



kerk weer terugkreeg en meer dan 25 jaar tot hij volledig eigendom verwierf over de pastorie. Daarna zou het nog eens 100 jaren duren eer de bijbehorende kerktoren door de gemeente werd overgedragen aan de katholieken.

De gevolgen van de Vrede van Munster.

De kerk van Eersel onderging in 1648 het zelfde lot als vele andere katholieke kerken in de Noordelijke Nederlanden. Zij werd geconfisceerd en overgedragen aan de gereformeerden. Een gemeenschap van 814 katholieken moest met lede ogen toezien hoe hun kerk werd overgenomen door de 27 gereformeerden die het dorp Eersel in die tijd telde. Dat was een hard gelag want het betekende dat voor uitoefening van hun geloofsdiensten zij (maar ook hun geloofsgenoten uit Bergeijk, Steensel en Duizel) aangewezen waren op een z.g. heikerk, gelegen op het grondgebied van Luyksgestel.

Luyksgestel was in die tijd eigendom van de prins-bisschop van Luik en onttrok zich derhalve aan de macht van de Staten Generaal. Voor de mensen uit Eersel betekende dit dat zij elke week de lange weg naar Luyksgestel door de velden moesten maken en dat gedurende 25 jaren!

In 1672 vielen de Franse legers van Lodewijk XIV onze gewesten binnen, veroverden talloze steden zoals Maastricht, Hasselt, Maaseik en Utrecht, maar zij slaagden er echter niet in Den Bosch te veroveren. Het was met name de Kempen dat een zeer riskant gebied bleef om te wonen, want het werd niet door vestingen beschermd en lag open voor aanvallen van de Franse cavalerie-eenheden.

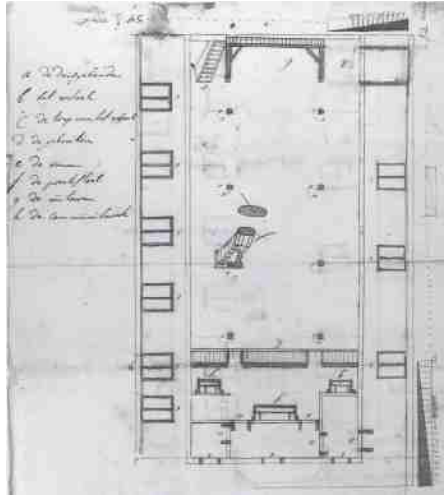
Zo plunderden de Fransen in die dagen de pastorie van Eersel die toen bewoond werd door dominee Waterbeek.

Deze aanvallen van de Fransen hadden wel tot gevolg dat de houding van de gezagsdragers ten opzichte van de katholieken enigszins veranderde.

De overheid stond toe dat ook in Eersel voortaan gebruik gemaakt mocht worden van een z.g.

“*schuurkerk*”.

Daar werd begrijpelijker wijze dankbaar gebruik van gemaakt.



Indeling schuurkerk Eersel

De schuurkerk werd gebouwd op het terrein waar later het klooster aan de Dijk en het Liefdesgesticht St. Jacobus is gebouwd. Het was – zoals de naam reeds aangeeft – een schuur die dienst deed als noodkerk (zie tekening). De wanden waren opgetrokken middels een houten vlechtwerk opgevuld met leem.

Uiteraard moest voor deze schuurkerk wel vergunningsgelden betaald worden. Die logen er niet om en bedroegen in de eerste tijd rond fl. 50,- hetgeen voor die tijd zeer hoge bedragen waren die door de parochianen moesten worden opgebracht.

Door de meer dan 150 jaar onderdrukking van de overwegend katholieke bevolking door de protestantse overheid liep de spanning tussen beide geloofsgenootschappen steeds verder op. Godsdienst en politiek gingen hand in hand en versterkten elkaar in de loop der

jaren. Het was de ideologie van “voor God en Oranje” die de lokale katholieke bevolking werd opgedrongen. Naast de benoeming van protestantse predikanten en schoolmeesters werd voortdurend getracht het gehele corps van ambtenaren, schepenen, secretarissen en andere officiële functionarissen uitsluitend te laten bestaan uit louter gereformeerden. Dat zette uiteraard steeds meer kwaad bloed.

De Franse Revolutie bracht verandering

De komst van de Fransen in 1794 zou een punt zetten achter deze periode. De standenmaatschappij werd in haar grondslagen aangetast. De introductie van de ideeën van de Franse Revolutie zette vele zaken op de helling zoals bestuur, rechtspraak en de sinds eeuwen gesanctioneerde verhoudingen tussen kerk en staat.

In 1798 treedt een nieuwe staatsregeling in werking. Met de wet godsdienstvrijheid vervalt de positie van de “*heersende religie*” en dienen de kerken toebedeeld te worden aan de groepering met het grootste aantal leden. Zo ook was het geval in Eersel.

Op 25 oktober 1798 besloten de schepenen van de dingbank Eersel dan ook een einde te maken aan het gebruik van de kerk door de gereformeerde kerkgenootschap en de kerk terug te geven aan de katholieken. Dat ging echter in Eersel niet zo makkelijk, wat voor een deel ook te wijten was aan de toenmalige dominee Th. Van Ross – predikant in Eersel van 1792 tot 1802 – die duidelijk bijgedragen heeft tot het aanscherpen van de tegenstellingen in het dorp tussen katholieken en protestanten.

Van Ross was op zijn minst gezegd een strijdbaar man. Al voordat hij in Eersel op 11 juni 1792 arriveerde, had hij een brief geschreven aan de plaatselijke president en regenten met het verzoek 12 karren naar Leende te sturen om al zijn spullen daar op te halen en naar Eersel te verhuizen. Verder had hij een waslijst van verbeteringen die aan pastorie en tuin aangebracht zouden moeten worden. Als vertegenwoordiger “*der regerende godsdienst*” dacht hij aanspraak te mogen maken op “*het bewonen van een fatsoenlijk huis*”.

Hij schilderde het bestaande gebouw van zijn voorganger af als zeer vervallen en onbewoonbaar. En daarmee begon de strijd. De raad wilde wel het noodzakelijke onderhoud laten verrichten maar ook niet meer dan dat. De katholieke bevolking moest namelijk al stevig betalen om haar erediensten in de schuilkerk te mogen houden en werd daarenboven behoorlijk kort gehouden, zelfs als het de meest noodzakelijke verbeteringen betrof.

Vanaf zijn entree in Eersel tot de daadwerkelijke invasie van de Franse troepen in 1795 heeft Van Ross een felle strijd gevoerd met de regenten van Eersel die overigens wel andere zorgen aan hun hoofd hadden. Zo opereerden georganiseerde dievenbendes in 1793 in Eersel en sloegen hun slag niet alleen bij de plaatselijke winkels maar ook in pastorie en kerk.

Verder moest het gemeentebestuur niet alleen zorgen voor de nodige foerage, maar ook paarden afstaan voor de eigen troepen die probeerden de Fransen op afstand te houden. Dat moest uiteraard allemaal door de bevolking opgebracht worden.

De Franse legers waren echter oppermachtig en op 14 september 1794 veroverden zij Eersel en Hapert.

Toen de Fransen eenmaal hier aan de macht waren gekomen, was er geen houden meer aan en werd alles in het werk gesteld om de kerk weer terug te geven aan de katholieken. Door de overheid werd uiteindelijk een regeling voorgesteld aan de beide groeperingen. De waarde van de kerk werd geschat op ongeveer fl. 2724,- en de pastorie op fl. 1750,-.



Waterstaatskerk in Eersel

De 27 gereformeerden zouden ieder per persoon fl. 111,- uitbetaald krijgen en wel in 2 termijnen. Dat werd niet zonder meer aanvaard en het duurde tot eind 1799 vooraleer beide partijen tot een officieel akkoord kwamen. Dat zulks zo lang moest duren had hoofdzakelijk te maken met de strijdbare Van Ross die alle middelen aanwendde en alle vertragingstactieken gebruikte om de zaak maar te traineren. Een en ander is uitvoerig beschreven in het boek “*Eersel Duizel Steensel – Drie Zaligheden*” blz. 147 en verder.

De katholieken keerden in 1799 terug naar hun oude kerk en de Nederlands Hervormde gemeente nam zijn intrek in de pastorie naast de kerk.



Vrijheid was er nu na de Franse inlijving wel, maar hoe kon ook dat andere ideaal – de broederschap - van de Franse revolutie worden verwezenlijkt in een land waar de relaties tussen katholieken en protestanten eeuwen lang verstoord waren?

Lodewijk Napoleon bood de helpende hand. Zijn “Ministerie van Eredienst” maakte een subsidieregeling die hij meenam op zijn reis in 1809 door Brabant. Op dertien plaatsen in Brabant fourneerde hij gelden om de bouw van een protestants kerkje mogelijk te maken.

Koning Lodewijk Napoleon

Zo ook in Eersel waar hij in 1806 een subsidie van fl. 6000,- aanbood die het mogelijk maakte dat de gereformeerden in Eersel een eigen kerkje konden bouwen .

Toch duurt het dan nog 3 jaren vooraleer op de Markt begonnen werd met de bouw van het z.g. “waterstaatskerkje” voor de Nederlands Hervormde gemeente. Deze naam wordt gebruikt omdat Lodewijk Napoleon aan Rijkswaterstaat de opdracht had gegeven een blauwdruk en een architectonisch advies voor dit soort kerkjes te maken. In juli 1813 wordt het kerkje ingewijd met de woorden die men nu nog in de steen van de buitenmuur kan aantreffen:

*“Hoe lieflijk zijn uwe woningen, O Heere der Heerscharen,
psalm 84, vers 2.”*

Binnen het kader van de gemaakte overeenkomst werd vastgelegd dat voortaan niemand meer in de kerk begraven mocht worden, omdat;

“als ook dat de begravingen in de kerk tot niet anders hebben gestrekt als om het haatelijk onderscheid tusschen menschen en menschen voort te planten en den eenen nog zelve na zijn dood boven den anderen als het waaren te bestraffen....”.

Dit was een verordening die duidelijk ingegeven was door de basis gedachten van de Franse Revolutie: ”Egalité, Fraternité et Liberté“. Ook de hogere welstandsklassen zouden genoeg moeten nemen om op het kerkhof begraven te worden.

Een tijdje later werd alsnog besloten dat ook de pastorie overgedragen diende te worden aan de katholieken. De gereformeerde predikant moest de pastorie verlaten en zou voorlopig zijn toevlucht moeten zoeken tot 2 achtervertrekken van de pastorie. Ondanks deze overeenkomst van 1799 weigerde predikant Raucamp (die in 1802 predikant Th. Ross was opgevolgd) tot zijn dood in 1817 de pastorie op te geven. Het duurt vervolgens nog 5 jaren tot 1822 vooraleer de pastoor weer zijn pastorie kon betrekken.

In het boek van P. Noordeloos (de Restitutie der kerken in den Fransche Tijd) lezen we dat in het algemeen de overdracht van de kerken aan de katholieken soepel is verlopen, op een paar uitzon-

deringen na. Tot deze uitzonderingen behoren - naast de gemeente Eersel - ook de situaties in de gemeenten Bladel en Hapert. In Bladel vindt de finale overdracht eerst plaats in 1818, terwijl men in Hapert bekvecht tot 1820 vooraleer een en ander definitief werd geregeld. Uiteindelijk moest in beide gemeenten een koninklijke lastgeving van koning Willem I er aan te pas komen om de overdracht er door te drukken.

De kerktoren, jarenlang eigendom van de gemeente

Bij de overdracht van de kerk aan de katholieken had het gemeentebestuur van Eersel bedongen dat de kerktoren niet werd

overgedragen maar in het bezit bleef van de overheid. Dit als gevolg van een besluit van Napoleon om alle kerktorens over te dragen aan de gemeentebesturen .

Op 1 mei 1798 werd n.l. het volgende decreet uitgevaardigd :



“De torens aan de kerkgebouwen gehegt, benevens de klokken, met derselver huisingen, worden verklaard, eigendom te zijn en te blijven der Burgelijke Gemeenten, staande ten alle tijden onder derselver beheering en onderhoud”.

Reden voor deze beslissing was dat de overheid directe zeggenschap over en gebruik van de klokken wenste in geval van brand, calamiteiten, oorlog, etc. Met een eventuele overdracht van de toren zou de kerk ook garant moeten staan voor het onderhoud van de klokken en zorgen dat deze in goede staat zouden blijven.

Daarnaast was men van mening dat de klokken niet alleen geluid moesten worden bij het overlijden van katholieke dorpelingen maar

ook voor “*andersgezinden* “. Deze laatste zouden ook begraven moeten kunnen worden op de katholieke begraafplaats.

Het was pastoor Henricus van den Meulenhof (1772-1811) die de kerk weer in eigendom verwierf, maar met de onderhandelingen over de overdracht van de toren wilde het niet vlotten. Dit touwtrekken duurde bijna 100 jaar en er waren in de loop der tijd al met al 7 pastoors en bijna even zo vele burgemeesters en bisschoppen betrokken bij de lopende gesprekken en onderhandelingen.

Belangrijkste struikelblok was de eis van het gemeentebestuur dat ook andersdenkenden op de r.k. begraafplaats zouden moeten kunnen worden begraven en ook de klokken bij hun overlijden zouden moeten worden geluid.

Anderzijds wilde de gemeente wel van die toren af want de financiële lasten drukten als een molensteen op de diverse begrotingen. Dat bleek onder andere ook uit het feit dat de gemeente zwaar tekort schoot in het uitvoeren van het noodzakelijke onderhoud aan de toren. Hierdoor werd het dak van de kerk dat wel door het kerkbestuur onderhouden moest worden, regelmatig beschadigd door vallende stenen.

Een belangrijke rol speelde de opstelling van de bisschop van Den Bosch die niet toestond dat de lokale pastoor enige souplesse liet zien in de lopende onderhandelingen .

Pastoor Schoenmakers

In dit verband is het interessant twee stukjes uit de correspondentie van pastoor Schoenmakers (1875 – 1902) met de bisschop te lezen.



Allereerst een brief van 6 januari 1882 waarin de bisschop Godschalk aan de pastoor o.a. schrijft:

“Wat den aangeboden toren betreft zal het kerkbestuur het beste doen met beleefdelyk voor dat geschenk te bedanken, tenzij het gemeente bestuur genegen mogt zijn de noodige gelden voor behoorlyke restauratie er bij te voegen“

Verder lezen we in een latere brief van 21 juli 1892 aan bisschop Mgr. Van de Ven dat de pastoor er geen enkel heil in ziet het dak van de kerk te repareren zolang het gemeentebestuur de toren niet repareert.

Casus Perplexus

“Gedurende vele jaren ben ik bezig, zo mijne geld middelen zulks toelaten het herstellen mijner oude en schoone kerk. Doch wil ik met de verdere beschildering van de kerk voortgaan, dan is het nodig dat nog een gedeelte van het oude dak vernieuwd worde en dit kan niet zo lang het spits van den toren niet hersteld wordt.

De toren hoort aan de burgelyke gemeente welke voor desselfs onderhoud jaarlyks eene som, mij onbekend, uit het Grootboek trekt doch helaas ondanks mijn smeeken, er wordt niets aangedaan, danke den onwil van den gemeente raad en hebben ze er vroeger al iets aangedaan, 't was steeds knoeiwerk! – De leijendekkers seggen “Meneer pastoor – al hebt ge een heel nieuw dak – zo de toren niet hersteld wordt, zullen er steeds stukken van op het kerkdak vallen en altijd zult ge lekken en grote kosten hebben”.

Hij schrijft verder:

“Wat nu aan te vangen of hoe te handelen? Moet ik mij tot het gedeputeerd bestuur wenden? Hetgeen ik zo noode doe, om onze veel te braven Burgemeester, niet te treffen, die helaas om vele reden bang is van zijnen raad, en van de boeren die trouw den winkel zijns zuster bij wie hij inwoont bezoeken.”

Iets verderop schrijft hij vervolgens:

“Ze willen wel mij den toren schenken, doch ik zie geen kant om dien eeuwen ouden steenhoop onder de 5000 gulden behoorlijk te herstellen. Hoe zoude ik in deze arme parochie aan die gelden komen? Geld heeft de kerk niet en den schuldenlast kan noch magh ik verzwaren.”

Het antwoord van de bisschop was kort

“Gaarne zijn wij bereid, als de gelegenheid zich voordoet, uw belang in de onderhavige zaak bij personen van invloed aan te wenden.”

Daarmee zit de zaak weer voor een aantal jaren op slot. Noch van het gemeentebestuur noch van pastoor Schoenmakers is iets terug te vinden van enige correspondentie.



Na het overlijden van pastoor Schoenmakers in 1902 doet zijn opvolger pastoor Goossens pogingen de zaak weer vlot te trekken.

In het archief vinden we een conceptkrabbeltje voor een brief van de pastoor aan het gemeentebestuur, waarvan we mogen aannemen dat die ook daadwerkelijk geschreven is. Daarin doet hij een voorstel om tot een regeling te komen. Zo lezen we:

Pastoor Goossens

“Aan het gemeentebestuur van Eersel.

** gelet op de eventuele noodzakelijkheid van vergroting van het kerkgebouw,*

** gelet op de onmogelijkheid van behoorlijk onderhoud van den toren door het gemeentebestuur voor de rente van fl 1400,- ad 2 1/2 % jaarlijks op het Grootboek,*

** gelet op de verfraaiing van het kerkterrein,*

** gelet op het niet meer begraven van Protestanten op het kerkhof bij den toren,*

** gelet op de gelegenheid van luiden door de Protestanten op de protestantse kerk en het Raadhuis, dat voor hen veel doelmatiger is, omdat zij met hun lijken ongeveer een kwartier van den toren verwijderd blijven,*

Verzoekt het R.K. kerkbestuur van den Willibrordus van Eersel: De toren over te nemen met de som van fl 1400,- rentende 2 1/2 % staande op het Grootboek

Hetzij met de klokken, waarbij het gemeentebestuur het regt van gebruik behoudt bij alle gelegenheden behalve bij begrafenissen van andersdenkenden

Hetzij zonder de klokken waarbij voor het gemeentebestuur alles wat de klokken betreft blijft gelijk het is”.



Op 23 augustus 1907 schrijft burgemeester Van den Boom dat de Raad besloten heeft de toren over te dragen aan het r.k. kerkbestuur met de klokken waarbij men wel eist dat de klokken gratis geluid moeten worden bij het overlijden van andersgezinden in de tijd tussen zonopgang en zonondergang. We mogen aannemen dat deze brief een schrijven is op bovengenoemde brief van pastoor Goossens.

*Burgemeester Van den Boom
1899-1923*

Dit schrijven van burgemeester Van den Boom gaat weer naar Den Bosch dat op 9 september 1907 aan de pastoor als volgt reageert:

“Wij kunnen ons niet in allen deele verenigen met het Raadsbesluit van 23 augustus.

Wij hebben n.l. ernstig bezwaar tegen, dat de klokken, nadat die het eigendom der kerk zijn geworden, nog geluid zouden worden bij begrafenis van andersdenkenden”

En dan gebeurt er weer tien jaren niets.

We schrijven februari 1917 als het gemeentebestuur uiteindelijk door de bocht gaat en middels een schrijven van burgemeester Van de Boom en gemeentesecretaris Frans Mallens stelt:

“Wij stellen het kerkbestuur in kennis dat zij akkoord gaat met overdracht van den toren op voorwaarden van het r.k. kerkbestuur”.

Nadat de zwaar bevochten overdracht heeft plaats gevonden gaat het kerkbestuur voortvarend aan de slag met het noodzakelijk herstel van toren, kerk en pastorie met een geheel nieuwe dakbedekking van *“Fransch paarsche leijen”* .

Mede dankzij het feit dat de toren nu sedert vele tientallen jaren gecontroleerd wordt door de Monumentenwacht, verkeert zij mede door de goede zorg van het kerkbestuur in uitstekende conditie en is zij voor ons allen een monumentaal en zeer karakteristiek gebouw gebleven.

Geraadpleegde literatuur:

- * Parochieel archief St. Willibrorduskerk, Eersel
- * De Restitutie der kerken in den Fransche tijd, P.Noordeloos
- * Eersel Duizel Steensel, Drie Zaligheden, Dams, Huybregts, Spoorenberg
- * Publicatie Jubeljaar St. Willibrorduskerk Eersel, Kees Cornelissen
- * Religieus Erfgoed in Brabant – bijlage E.D. September 2008
- * Eersel 'n Zaligheid, Harrie Grielen
- * Vrijheid aan de Run

Piet Frints

Van de Boekenplank

- Pierre van der Pol: Brabants stads- en dorpsleven. 96 blz. met veel ill. en foto's in zwart-wit. Uitg. Veerhuis, 2009. Prijs € 19.95. ISBN 978-90-8730-026-5.

De cultuur van het alledaagse leven vinden we vooral ook in de prentbriefkaart. Een verzameling van deze kaarten maakt een uitgelezen studieobject mogelijk. Zo ook in dit boek waarin het werk van de fotograaf-uitgever Herman de Ruiter wordt toegelicht. Wie deze tot nu toe minder bekende collega van de Waalrese fotograaf Jan Bijnen in dit boek ontmoet, zal ontdekken dat de schrijver ervan hem hooglijk waardeert. P. van de Pol heeft een zeer belangrijke studie aan Herman de Ruiter gewijd: de rijke verzameling foto's van prentbriefkaarten en de gedetailleerde onderschriften hierbij getuigen hiervan. Een interessant boek om te ontdekken wat een prentbriefkaart zoal te vertellen heeft.

- Geert de Bruijn: Brabants Tuig. Zadelmakers en agrarische aanspanningen in Noord-Brabant. 384 blz., veel tekeningen in zwart-wit. Uitg. Veerhuis, 2009. Prijs € 34.95 ISBN 978-90-873-00234.

De schrijver heeft zijn onderwerp zeer uitvoerig en intensief bestudeerd. In deel 1 komen aan bod: a. de producenten d.w.z. de zadel-, de gareel- en de tuigmakers. b. de distributie en c. de gebruikers.

In deel 2: a. de producten zoals hoofdstel, oogkleppen, hamen en achterbroeken. b. de versieringen op voorkappen, op de kappen van hamen en op kadelriemen.

“Het tuig betreft de vele hulpmiddelen die de mens ontwikkelde om uiteenlopende dieren efficiënt voor zijn karretje te spannen.” Dit kon zijn een rund, paard, hond, bok of ezel, ieder met zijn specifiek tuig. De schrijver heeft een zeer waardevol overzicht gegeven van allerlei tuigages en van aanverwante zaken die voor de echte paardenliefhebber een lust om te lezen vormen.

- Piet Bot: Vademecum, historische bouwmaterialen, installaties en infrastructuur. 800 blz., veel ill. in kleur en zwart-wit. Uitg. Veerhuis, 2009. Prijs € 79.95. ISBN 9789087300210.

Deze medewerker van het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem weet waarover hij schrijft. Hij is op alle terreinen van de bouwwereld thuis, van een goede restauratie van oude panden en van de moderne bouw met alles wat hierbij van belang is, zowel van gebakken dakpannen en bouwen in hout als van ijzer, staal en gietijzer, van systeemvloeren, van glas en verf en van behangsels en harde vloerbedekking. Wie b.v. over de nodige informatie betreffende dakpannen, oud en modern, wil beschikken, kan 28 interessante bladzijden met uitvoerige beschrijving bestuderen.

Dit is geen boek om in een ruk uit te lezen. Het is een naslagwerk voor de geïnteresseerde lezer en zeker ook voor de vakman die beiden voor een gedegen advies hierin vaak hun heil zullen vinden.

- Gerard Rooijackers: De Poffer. 264 blz. met veel ill. in z/w en in kleur. Uitg. Veerhuis, 2010. Prijs € 34.95 ISBN 97890-8730-027-2. In 1975 verscheen “Brabantse mutsen uit grootmoeders tijd” van August van Breugel, een gedegen studie, maar voor de lezer van 2010 toch een statisch werk. Totaal anders is het boek van G. Rooijackers die zelf op de achterzijde van zijn boek schrijft: “De poffer geldt als een totem van Noord-Brabant. Het is een symbool geworden van de als typisch Brabants beschouwde volkscultuur, waarbij de poffer tevens wordt verbonden met identiteitsrituelen als de Brabantse koffietafel en carnaval. Dit boek geeft een overzicht van de geschiedenis van dit kledingstuk, dat zich omstreeks 1870 uit de bestaande hoofdtooien in oostelijk Noord-Brabant ontwikkelde... Heel bijzonder zijn de nieuwe ontwerpen voor een actuele Brabantse totem, geïnspireerd op de traditionele poffer.” Of de nieuwe ontwerpen nog zo’n Brabants stempel hebben, valt nog te bezien. Hierbij denk ik aan de modeparade tijdens de opening van de Staten-Generaal in september. De Poffer is een boek waarin een duidelijk beeld wordt gegeven van dit vrouwelijk sieraad. Het is een heerlijk boek, ook een fraai kijkboek in de gunstige zin van het woord.

- Paul Spapens/ Aart van Woensel: Huisjes van Ons Moeder. Mariakapellen in Noord-Brabant in woord en beeld. 204 blz. Uitg. Pix4Profs. Prijs € 16.95. ISBN 978-94-603-20118.

Bij 80 van de 120 bijzonder fraaie aquarellen van Aart van Woensel heeft Paul Spapens, volgens zijn eigen aankondiging in het Bisdomblad van juni 2010 “de in volksgeloof gespecialiseerde schrijver” teksten geschreven. Waarom slechts 80 aquarellen zijn tekst waardig zijn, wordt ons niet meegedeeld. Het is jammer dat over de groep van de 40 overige kapellen en kapelletjes geen enkele informatie verstrekt wordt en evenmin, zoals wel bij de eerste groep van 80, een aanduiding waar de lezer deze tweede groep in de genoemde plaats kan vinden.

Het boek heeft daardoor een schromelijk tekort aan informatie en doet daarmee afbreuk aan het mooie aquarelwerk van Aart van Woensel. Waar moeten we “Ons Moeder” in Ommel of het Mariakapelletje in Moerstraten zoeken.

Bij een eventuele herdruk moet deze omissie achterwege blijven.

- Cor van der Heijden/Wim Lavrijsen: Spaden, ploegen en spitters. De geschiedenis van Imants bv. Uitg. Imants BV Reusel. 240 blz. met veel ill. in kleur en zwart-wit. Prijs € 28.95.

In Rosdoek 134 aangekondigd voor € 15.- naar aanleiding van de aankondiging in Eindhovens Dagblad d.d. 23 april 2010-. ISBN978-90-902540-7-4.

Wat in boeken, gewijd aan het jubileum van een firma, over de geschiedenis van de streek waarin die zich heeft afgespeeld, meegedeeld wordt, krijgt dikwijls amper enige aandacht.

De twee schrijvers hebben zich hiermee zeer duidelijk wel verantwoordelijk gevoeld. Wanneer veldwachter-smid Jan Imants omstreeks 1883 zijn bedrijf laat voortzetten door zoon Jos, krijgen we eerst een beeld geschetst van de werk- en leefomstandigheden van de Reuselse bevolking. Door heel de geschiedenis heen van Jan en Jos en later van Jan Imants, de ploegenfabrikant op Den Hoek van 1918-1945, lezen we tevens het wel en wee van de gemeenschap Reusel. Voor veel heemvrienden is de periode van Sjef Imants zo belangrijk, omdat Sjef en zijn vrouw Ella vele jaren trouwe leden van

onze kring geweest zijn. Voor het bedrijf Imants is het van levensbelang geweest dat Sjef het vervaardigen van ploegen uitgebreid heeft met die van werktuigen die de agrarische sector nodig had.

Ook al beschouwen de schrijvers het boek niet als volmaakt, omdat het archief volgens de directie slechts enkele dozen “met wat oude zoi” bevatte, toch zijn zij erin geslaagd een prettig leesbaar en zeer instructief werk te voltooien.

Kees Cornelissen



**“Uitgeslapen
mensen kiezen
voor een betaalbaar
kwaliteitsmatras.”**

**UW BEDDENSPECIALIST
VANAF 1981**

**WONINGINRICHTING
DE WIN EERSEL**



ODRADA STRAAT 48 • TEL. 515016

CHINEES-INDISCH-RESTAURANT

美華酒家



"MEI WAH"

5503 BK VELDHOVEN
Burg. v. Hoofflaan 83-89
Tel. 040-2534732
Fax. 040-2547073



5615 AB EINDHOVEN
Leenderweg 86
Tel. 040-2117557

Dagelijks geopend van: 11.00-22.30 uur
Exclusieve accommodatie voor Uw:
partijen - familiediners - lunch of diner met
zakelijke relatie - personeelsavonden - etc.

de MuzenVal

S.c.c. "de Muzenval" beschikt over diverse zalen die geschikt zijn voor vergaderingen, cursussen, bijeenkomsten, voorlichtingsavonden, workshops etc.

Ook heeft scc "de Muzenval" een theaterzaal met 350 zitplaatsen waarin alle faciliteiten aanwezig zijn voor uw bedrijfsvergaderingen of seminars.

Bovendien kunt u in de gezellig ingerichte foyer na afloop nog een drankje of hapje gebruiken.

sociaal cultureel centrum "de Muzenval"

Dijk 7 – 5521 AW – Eersel – Tel. 0497-515997 – info@muzenval.nl